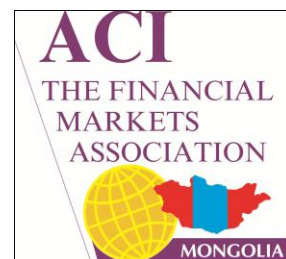

НЭЭЛТТЭЙ
НИЙГЭМ
ФОРУМ

**ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ХҮЛЭЭЛТИЙН
ИНДЕКСИЙН СУДАЛГАА
(2012 оны 4-р улирал)**

Товч агуулга

Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс (ХХИ)

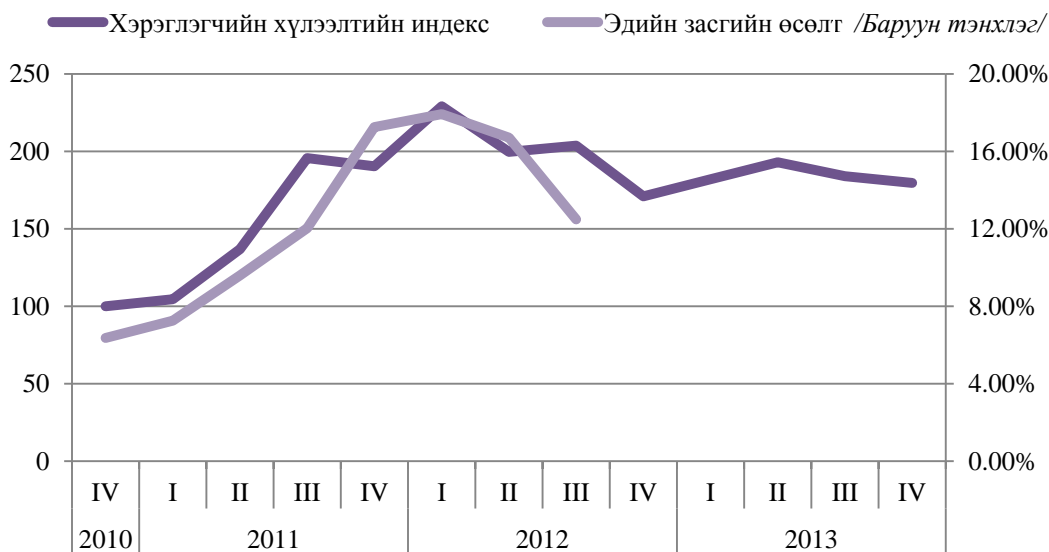
Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс нь дэлхийн олонхи хөгжингүй орнуудад тухайн улс өөрийн иргэдийн хэрэглээндээ зарцуулж байгаа зардлын ирээдүйн хандлагыг тодорхойлох зорилгоор тооцдог өндөр ач холбогдол бүхий эдийн засгийн индикатор юм. Аливаа нэгэн улсын эдийн засгийн төлөв байдлыг тодорхойлохын тулд тэргүүлэгч буюу эдийн засгийн ирээдүйн төлөв байдлыг харуулдаг индикатор болон улс орны эдийн засгийн тухайн үеийн төлвийг харуулдаг индикаторыг тооцож үзэх шаардлагатай болдог. ХХИ нь эдийн засгийн ирээдүйн төлөв байдлыг урьдчилан харуулдаг тэргүүлэгч индикатор бөгөөд зах зээлийн эдийн засагтай орнуудын хувьд тухайн улсын эдийн засгийн ирээдүйн хандлага нь эдийн засаг дахь хэрэглэгчдийн үйл хөдлөл, эдийн засгийн ирээдүйн төлөв байдлын талаархи хүлээлт, тэдгээрийн хэрэглээндээ зарцуулж байгаа зардлын хэмжээ зэргээс голчлон хамаардаг болсон учраас дэлхийн олон улс орон хэрэглэгчдийнхээ үйл хөдлөл, хүлээлт дээр тулгуурласан энэ индексийг тооцож, шийдвэр гаргалтандаа чухал үзүүлэлт болгон ашигласаар ирсэн байна.

ХХИ нь зөвхөн бодлого боловсруулагчид, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын хувьд бус бизнес эрхлэгчдийн хувьд ч ирээдүйн төлөвлөлт, шийдвэр гаргалтандаа ашиглаж болох мэдээллийн чухал эх үүсвэр болдгоороо ихээхэн ач холбогдолтой юм.

Ийм учраас дэлхийн хөгжингүй орнуудад энэ индекст ихээхэн ач холбогдол өгч, тогтмол тооцоор ирсэн. Тухайлбал, Америкийн Conference Board, Германы ZEW зэрэг байгууллагууд энэ индексийг тогтмол тооцдог бөгөөд индекс нь эдийн засгийн ирээдүйн чиг хандлагыг гайхалтай зөв харуулж чаддаг нь батлагдсан байна.

Манай улсын хувьд анх 2009 оноос эхлэн Санхүүгийн Зах Зээлийн Холбоо болон Нээлттэй Нийгэм Форум уг индексийг Улаанбаатар хотын хэмжээнд тус тусдаа тооцож байсан бөгөөд 2010 оны нэгдүгээр улирлаас дээрхи хоёр байгууллага хамтран энэхүү индексийг тооцож байна.

График 1. ХХИ ба Монголын эдийн засгийн өсөлтийн хамаарал

Дээрх графикт ХХИ ба Монгол улсын эдийн засгийн өсөлт хамаарал өндөртэй байгааг харуулжээ. ХХИ нь өөрөө яг 1 жилийн дараах байдлыг илэрхийлдэг түрүүлэгч индикаторынхаа хувьд 2013 оны 4-р улирал хүртэлх таамаглалыг бий болгож байна.

Монголын хэрэглэгчийн хүлээлтийн индексийг тооцох аргачлал

ХХИ-ийг Монгол улсын эдийн засгийн бүтцэд тохируулан улирал тутамд нэг удаа, нийт 1000 хүнээс санал асуулга авах замаар тооцож байна. Санал асуулгад оролцогчийг Монгол улсын нийгэм, эдийн засгийн бүтцийг төлөөлөхүйц байдлаар статистик түүврийн аргаар сонгодог. Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индексийн санал асуулга нь өөртөө Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс болон индикаторыг агуулдаг. Индекс нь хэрэглэгчдийн хүлээлт өмнөх үетэй харьцуулахад хэрхэн өөрчлөгдөж байгааг харуулдаг бол индикатор нь хэрэглэгчдийн эдийн засгийн талаарх ерөнхий хүлээлт эерэг эсвэл сөрөг байгаа эсэхийг харуулдаг ач холбогдолтой юм. Санал асуулга нь индекс болон индикаторыг тооцоолоход ашиглагдах таван асуулт мөн эдийн засгийн ирээдүйн төлөв байдлын талаархи хүлээлтийг тодруулах зорилго бүхий 14 нэмэлт асуултаас бүрддэг. Асуултууд нь одоогийн нөхцөл байдал ба ирээдүйн хүлээлт гэсэн үндсэн хоёр хэсэгт хуваагддаг. Түүнчлэн ХХИ нь:

- а. Хэрэглэгчдийн хэрэглээний хандлагад гарч байгаа өөрчлөлт, хүлээлт
- б. Инфляци
- в. Ажилгүйдэл
- г. Банкны секторын талаарх хэрэглэгчдийн байр суурь
- д. Тухайн үеийн эдийн засаг, бизнесийн онцлог үйл явдал

гэсэн үндсэн 5 чиглэлээр хэрэглэгчид ирээдүйд ямар хүлээлттэй байгааг тодруулах зорилготой.

Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индексийн судалгааг санамсаргүй түүврийн аргаар доорх эдийн засгийн 14 салбарын нийт 1000 хүнээс асуулга авч тооцдог.

- ХАА, ан агнуур, ойн аж ахуй
- Уул уурхай, олборлох үйлдвэр
- Боловсруулах үйлдвэр
- Цахилгаан, дулааны үйлдвэрлэл, усан хангамж
- Барилга
- Бөөний болон жижиглэн худалдаа
- Зочид буудал, зоогийн газар, ресторан
- Тээвэр, холбоо, агуулахын аж ахуй
- Санхүүгийн гүйлгээ хийх үйл ажиллагаа
- Үл хөдлөх хөрөнгө, түрээс
- Төр, батлан хамгаалах
- Боловсрол
- Эрүүл мэнд, нийгмийн халамж
- Нийгэм бие хүнд үзүүлэх бусад үйлчилгээ

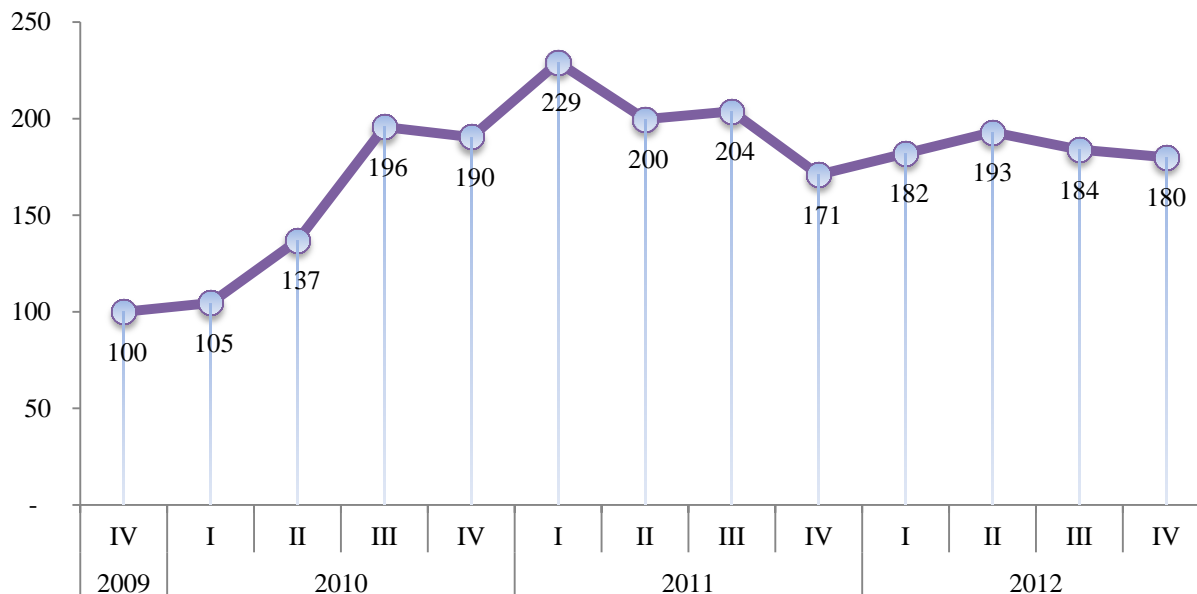
2012 оны 4 дүгээр улирлын ХХИ-ийн судалгааны санал асуулгыг нийт 4 бүлэг, 16 асуулттайгаар авсан.

- А хэсэг оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл авах зорилготой бөгөөд 6 дэд асуултаас бүрдэнэ.

- Б хэсэг нь хэрэглэгчдийн ирээдүйн хандлагыг тодорхойлох зорилготой, 8 асуултаас бүрдсэн. Тус хэсгийн асуултууд, хариулт сонголтыг олон улсад хийгддэг хэрэглэгчийн хүлээлтийн талаарх түүвэр судалгаануудад өргөн хэрэглэгддэг стандарт асуултуудаас сонгон авсан болно.
- В хэсгийн асуулт хэрэглэгчдийн банк санхүүгийн байгууллагад итгэх итгэлцүүрийг тодорхойлох зорилготой нийт 6 асуулт орсон.
- Харин сүүлийн Г хэсэг нь тухайн цаг үед гарч байгаа онцлог үйл явдлуудын талаар хэрэглэгчдийн санал бодлыг тодорхойлох зорилго бүхий доорхи 2 нээлттэй асуултаас бүрдсэн. Тэдгээр асуултууд нь:
 1. "ОЮУ ТОЛГОЙ" таны амьдралд бодитой хувь нэмэр оруулж чадаж байна уу?
 - a. Чадаж байгаа гэдэгт итгэлтэй байна
 - b. Чадахгүй байгаа
 - c. Хэлж мэдэхгүй байна
 2. Та тэтгэвэрийн даатгал, нийгмийн даатгалын талаар мэдээлэлтэй юу?
 - a. Огт мэдэхгүй
 - b. Татвар хэмээн ойлгодог
 - c. Бага зэрэг мэднэ
 - d. Маш сайн мэднэ

Хэрэглэгчийн Хүлээлтийн Индекс 2012 оны 4-р улирал /Ерөнхий үр дүн/**Хэрэглэгчдийн ирээдүйн талаарх хүлээлт бас дахин бууралттай гарлаа**

Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс өмнөх 2011 оны 4-р улирлаас дарааллан 2 улирал өссөн боловч 2012 оны 2-р улирлаас эхлэн буураад байгаа юм. Харин 2012 оны 4-р улирлын хувьд өмнөх улиралтай харьцуулахад 4-н нэгжээр буурсан байна. Хэдий ХХИ нь унасаар байгаа боловч бууралтын эрч нь саарч байгаа харагдаж байна.

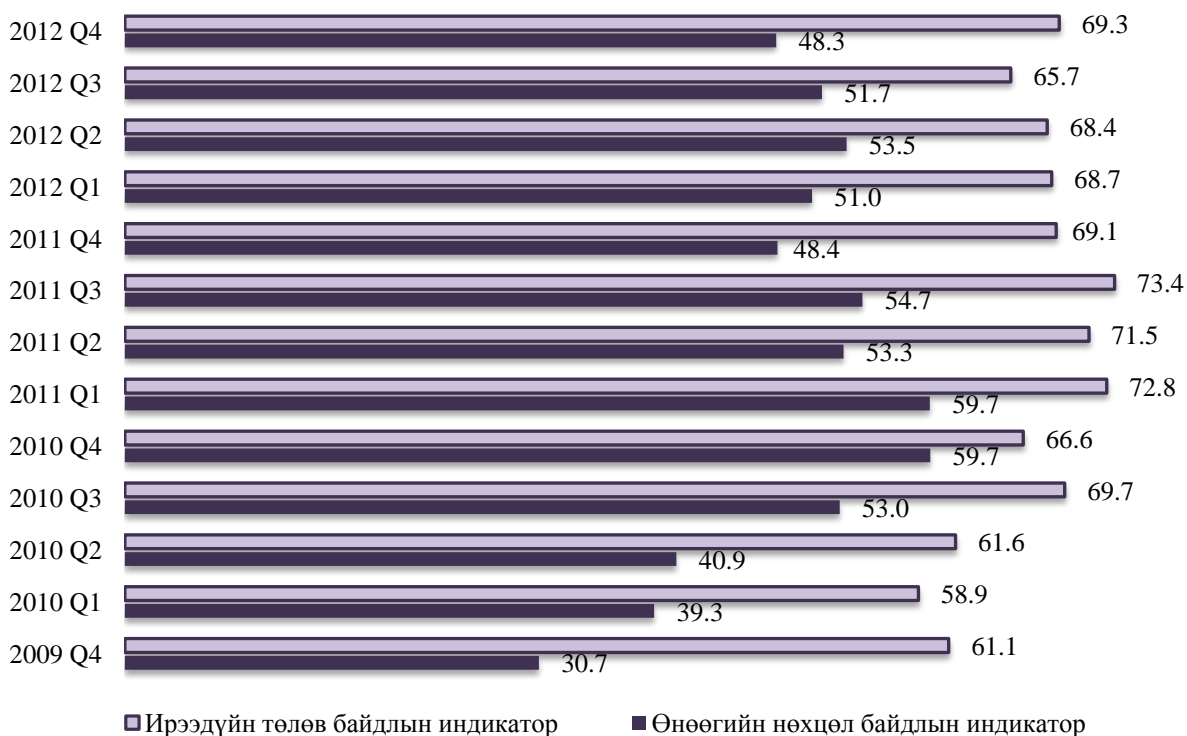
График 2. Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс

Хэрэглэгчдийн өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор буурч, харин ирээдүйн нөхцөл байдлын индикатор өссөн үзүүлэлттэй гарлаа. Ирээдүйн нөхцөл байдлын индикатор огцом уналтанд ороод байсан ч энэ улирлаар өсөлт эхэлсэн байна.

- Өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор – 48,3
- Ирээдүйн нөхцөл байдлын индикатор – 69,3

Өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор нь хэрэглэгчид өөрийн болоод улс орны эдийн засгийн өнөөгийн төлвийн талаар ямар бодолтой байгааг харуулдаг бол ирээдүйн төлөв байдлын индикатор нь хэрэглэгчид эдийн засгийн ирээдүйн хандлагын талаар ямар хүлээлттэй байгааг харуулдаг. Уг индикаторууд 50-иас дээш байвал одоогийн болоод ирээдүйн эдийн засгийн байдал сайн (эерэг) байгааг харуулах бол 50-иас доош байвал дээрхийн эсрэг утгыг агуулна.

График 3. Ирээдүйн болон өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор

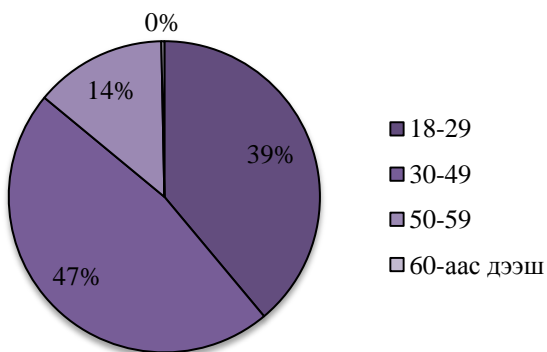
Ирээдүйн нөхцөл байдлын индикатор сүүлийн 5-н улирлын хамгийн өндөр өсөлтийг үзүүлсэн байна. Энэ талаар Эдийн засагч Г.Отгонжаргал дүгнэж хэлэхдээ:

“Монголбанк ЗГ-тай хамтран үнийг тогтворжуулах хөтөлбөрүүд хэрэгжүүлж эхэлснээ нийтэд сурталчилж, тэдгээр хөтөлбөрүүдийн үр дүнд шатахууны үнэ, махны үнэ, улмаар инфляци тогтворжин, зээлийн хүү буурч магадгүй юм гэсэн хүлээлт иргэдэд үүссэн байж болзошгүй юм” гэжээ.

Хэрэглэгчийн Хүлээлтийн Индекс 2012 оны 4 дүгээр улирал /Дэлгэрэнгүй үр дүн/

Хэсэг А

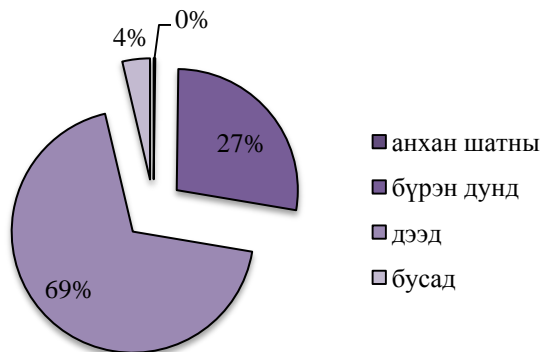
График 4. Судалгаанд оролцогчдын насны бүтэц

Нийт судалгаанд оролцогчдын 39% нь 18-29 насны иргэд, 47% нь 30-49 насны иргэд байна.

Судалгаанд 1000 гаруй хүн оролцсон ба 700 орчим нь дээд боловсролтой буюу эдийн засгийн талаар тодорхой ойлголт бүхий хүмүүс хамрагдсан нь судалгааны үр дүнг чанаржуулж байна.

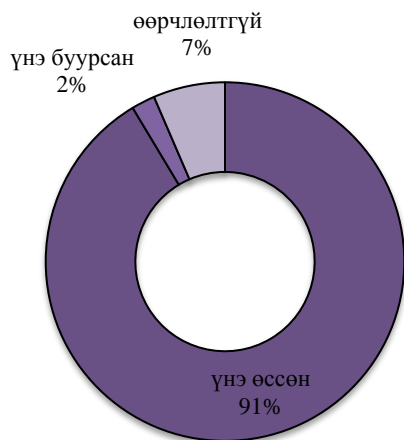
График 5. Судалгаанд оролцогчдын боловсролын байдал

Мөн орлогын хувьд 32 орчим хувийг 500-800 мянган төгрөг бүхий орлоготой хүмүүс эзэлж байна. Харин судалгаанд оролцсон хүмүүсийн 40 орчим хувийг бага орлоготой иргэд эзэлжээ.

Хэсэг Б

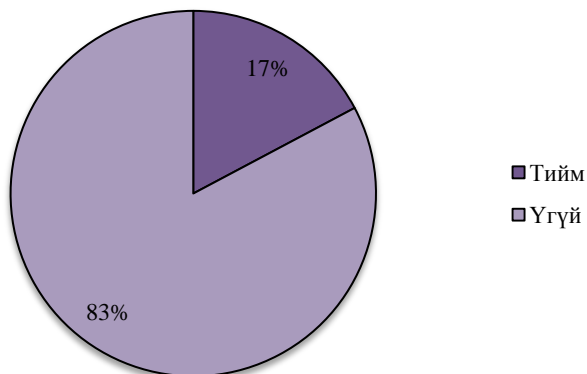
График 6. Бараа бүтээгдэхүүний үнэ сүүлийн 1 жилийн хугацаанд хэрхэн өөрчлөгдсөн бэ?

Инфляцийн түвшин улсын хэмжээнд 13% байгаа тул судалгаанд оролцогч иргэдийн 91% нь үнэ өссөн гэж хариулах нь аргагүй юм. Энэ нь цаашид ч өссөөр байх болно гэдгийг хүмүүсийн хандлага хэлж буй хэрэг. Мөн өмнөх улирлаас үнэ буурсан гэж хариулах иргэдийн тоо 4 дахин багасч 2% болсон байна.

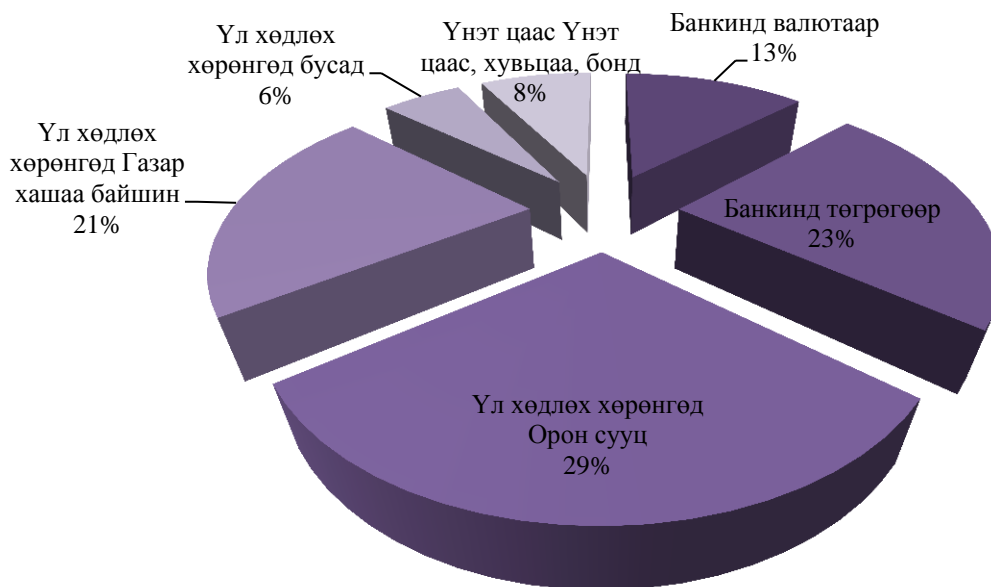
График 7. Та ажлын байраа солих бодолтой байна уу?

Ажил эрхлэлтийн байдал улам бүр тогтворжиж байна. Өмнөх улиралд 31% нь ажлаа солих бодолтой байсан бол энэ улиралд ердөө 18% нь ажлаа солих бодолтой байгаа аж.

Хэсэг В

График 8. Өнөөгийн нөхцөлд мөнгөн хөрөнгөө хэрхэн байршуулбал зохистой вэ?

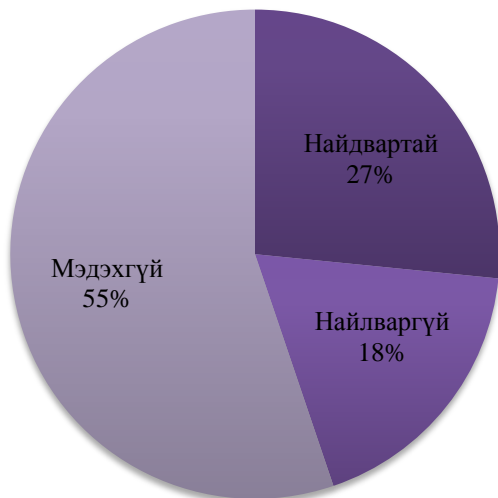
Хуримтлал, илүүдэл орлогоо хаана байршуулбал зохистой вэ гэх асуултад хамгийн их нь буюу 29% нь орон сууц, 21% газар хашаа байшин хэмээн хариулжээ. Нийт үл хөдлөх хөрөнгө гэж хариулсан хүмүүс 56%-г эзэлж байгаа нь тус зах зээлийн эрэлт тогтвортой байгааг харуулж байна.

График 9. Та мөнгөн хөрөнгөө хаана байршуулсан бэ?

Гэвч бодит байдал дээр 60% нь банкинд төгрөгөөр хадгалуулжээ. Энэ нь иргэдийн хувьд эрсдэлгүй хөрөнгө оруулалт юм. Мөн үл хөдлөх хөрөнгөнд мөнгөн хөрөнгөө байршуулах нь үйл ажиллагаа ихтэй, бага хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийх боломж дутмаг зэргээс шалтгаалж эзлэх хувь бага байгаа ажээ.

График 10. Монголын банкуудыг хэр найдвартай гэж бодож байна вэ?

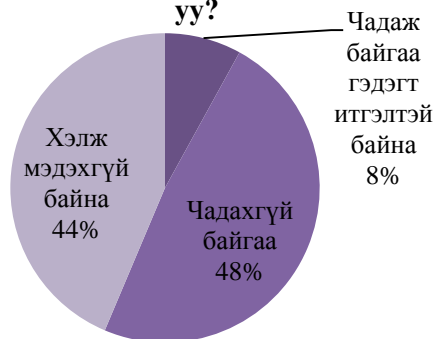

Монголын банкуудад итгэх итгэл улирал бүр буурч байна. Хэдий дийлэнх мөнгөн хөрөнгө банкны секторт байгаа хэдий ч бусад салбарууд руу тэмүүлэлтэй болж санхүүгийн зөв систем бүрдэх урьдач нөхцөл нь бүрдэж байна. Гэвч хөрөнгийн захын эрэлт муу байгаа нь сөрөг үзэгдэл юм.

Хэсэг Г (Нэмэлт асуулт)

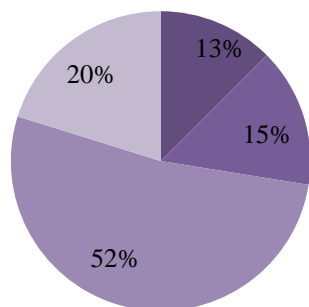
Оюу толгойн гэрээг дахин шинэчлэх тухай яригдах болсон. Үүнээс улбаалан иргэдийн Оюу толгойн талаар бодлыг тандах зорилготой энгийн асуултыг оруулсан нь энэ билээ. Судалгааны дүнд 92% нь Оюу толгойд сэтгэл хангалуун бус байгаа нь харагдаж байна. Энэ

График 11. Оюу толгой таны амьдралд бодитой хувь нэмэр оруулж чадаж байна уу?

нь тус гэрээг өөрчлөх үндэслэл гэж шууд үзэж болохгүй бизээ, нөгөөтэйгүүр иргэдийн санхүүгийн мэдлэгийг дээшлүүлэх хэрэгтэй байж болохыг харуулж байна.

График 12. Та нийгмийн даатгалын талаар хэр зэрэг мэдэх вэ?

- Огт мэдэхгүй
- Татвар хэмээн ойлгодог
- Бага зэрэг мэднэ
- Маш сайн мэднэ

Харин нийгмийн даатгалын талаарх асуултанд 52% нь бага зэрэг мэднэ, 28% нь огт мэдэхгүй эсвэл буруу ойлголттой байдаг нь нийгмийн даатгалын үр ашгийг тун бага ухамсарлаж ойлгож байгааг харуулж байна.